

PHÁP LUẬT VỀ HÀNH VI CẠNH TRANH KHÔNG LÀNH MẠNH LIÊN QUAN ĐẾN TÊN MIỀN - MỘT SỐ ĐÁNH GIÁ VÀ KIẾN NGHỊ HOÀN THIỆN

NGUYỄN PHƯƠNG THẢO*

Với sự phát triển của thương mại điện tử, tên miền ngày càng giữ vai trò quan trọng trong các chỉ dẫn thương mại của chủ thể kinh doanh, nên trở thành đối tượng xâm phạm của các hành vi cạnh tranh không lành mạnh. Bài viết tập trung tìm hiểu quy định pháp luật và đề xuất những giải pháp nhằm hoàn thiện quy định pháp luật đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền - nhóm hành vi cạnh tranh không lành mạnh mới nhất trong các loại hành vi cạnh tranh không lành mạnh trong lĩnh vực sở hữu công nghiệp nhưng có tốc độ phát triển nhanh chóng dưới tác động của cách mạng công nghệ 4.0 hiện nay.

Từ khóa: Cạnh tranh không lành mạnh, tên miền, Luật kinh tế, sở hữu công nghiệp.

Ngày nhận bài: 23/05/2022; Biên tập xong: 08/06/2022; Duyệt đăng: 13/06/2022

With the development of Electronic commerce, domain names play an increasingly important role in the commercial instructions of business entities, so they become the subject of infringement of unfair competition acts. The article focuses on finding out the legal regulations and proposing solutions to improve the legal regulations on unfair competition acts related to domain names - the latest group of unfair competition acts in the form of these acts in the field of industrial property, but it has developed rapidly under the impact of the current 4.0 technology revolution.

Keywords: Unfair competition, domain names, economic law, industrial property.

1. Khái quát chung về hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền

Theo Tổ chức Sở hữu trí tuệ thế giới (gọi tắt là WIPO), tên miền là “tên thân thiện của các địa chỉ Internet và được sử dụng phổ biến để tìm kiếm các trang web” (Nguyên gốc “Domain names are the human-friendly forms of Internet addresses and are commonly used to find websites”). Nhận diện một cách đơn giản, tên miền là sự mã hóa các địa chỉ IP (vốn được thể hiện dưới dạng một chuỗi số dài và phức tạp) thành hình thức chữ viết. Qua đó, để tìm kiếm website, người truy cập chỉ cần đánh cụm từ, chữ cái cần tìm kiếm thay cho việc phải nhớ cả chuỗi số của IP.

Tên miền không phải là một đối tượng của quyền sở hữu trí tuệ. Các học

giả vận dụng lý thuyết về “cạnh tranh ký sinh và xử sự ký sinh” làm cơ sở để xác định hành vi đăng ký, chiếm giữ quyền sử dụng hoặc sử dụng tên miền trái phép là hành vi cạnh tranh không lành mạnh trong lĩnh vực sở hữu trí tuệ¹.

** Tiến sĩ, Trường Đại học Phenikaa*

¹ Thuật ngữ “cạnh tranh ký sinh” được sử dụng trong án lệ của Đức lần đầu tiên năm 1920, ở Bỉ từ năm 1930 và lần đầu tiên được xây dựng thành một học thuyết bởi học giả người Pháp Yves Saint - Gal trong cuốn “Cạnh tranh ký sinh và xử sự ký sinh” năm 1956. Theo đó, “cạnh tranh ký sinh” là “việc một bên thứ ba sống một cách ký sinh trong “làn nước” của một bên khác bằng cách lợi dụng những thành quả mà một bên đã thực hiện, danh tiếng và sản phẩm của bên đó”. “Cạnh tranh ký sinh” áp dụng trong trường hợp các chủ thể là đối thủ cạnh tranh của nhau và một bên chủ thể lợi dụng danh tiếng, uy tín của chủ thể nổi tiếng để gây nhầm lẫn trong khách hàng, thu lợi bất chính cho mình. Còn “xử sự ký sinh” áp dụng trong trường hợp các bên chủ thể không nhất thiết là đối thủ cạnh tranh của nhau. Lý thuyết về “Xử sự ký sinh” được áp dụng nhiều trong các vi phạm về nhãn hiệu và được phát triển thành quy định riêng về nhãn hiệu nổi

Tại Việt Nam, tên miền được xác định với nhiều cách đặt tên, định nghĩa khác nhau trong các văn bản pháp luật cũng như các nguồn chỉ dẫn tại Việt Nam và trên thế giới. Theo khoản 4 Điều 1 Thông tư số 24/2015/TT-BTTTT ngày 18/8/2015, tên miền được xác định là *“tên được sử dụng để định danh địa chỉ Internet của máy chủ gồm các dãy ký tự cách nhau bằng dấu chấm”*. Trung tâm Internet Việt Nam - VNNIC (Trung tâm quản lý tên miền của quốc gia) xác định tên miền là *“sự nhận dạng vị trí của một máy tính trên mạng Internet thông qua tên tương ứng với địa chỉ IP của máy tính đó”*.

Cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền được quy định tại điểm d khoản 1 Điều 130 Luật Sở hữu trí tuệ bao gồm các hành vi *“Đăng ký, chiếm giữ quyền sử dụng hoặc sử dụng tên miền trùng hoặc tương tự gây nhầm lẫn với nhãn hiệu, tên thương mại được bảo hộ của người khác hoặc chỉ dẫn địa lý mà mình không có quyền sử dụng nhằm mục đích chiếm giữ tên miền, lợi dụng hoặc làm thiệt hại đến uy tín, danh tiếng của nhãn hiệu, tên thương mại, chỉ dẫn tương ứng”*.

2. Một số bất cập trong các quy định của pháp luật về hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền

Tên miền, với bản chất là đối tượng của pháp luật về công nghệ thông tin, các vấn đề đăng ký, sử dụng và xử lý đều áp dụng theo quy định về công nghệ thông tin nhưng thực tiễn hoạt động kinh doanh, các chủ thể kinh doanh sử dụng

tiếng. Bên cạnh đó, Tòa án cũng đưa ra những án lệ dựa trên lý thuyết này với những dấu hiệu có tính phân biệt khác như: Tên thương mại, chỉ dẫn địa lý... hoặc những hành vi gây thiệt hại đến lợi ích kinh tế cá nhân là kết quả của nỗ lực sáng tạo và chưa được bảo hộ bởi pháp luật sở hữu trí tuệ như: Bảo hộ tên miền trên Internet, bảo hộ những hiểu biết nằm ngoài phạm vi của quyền đối với sáng chế như các kế hoạch, nguyên tắc, phương pháp, ý tưởng quảng cáo; màu sắc của sản phẩm; thiết kế của hàng, màu sắc biển hiệu, phong cách phục vụ...

tên miền như là một trong những công cụ giúp họ quảng bá, phát triển thương hiệu của mình một cách tiết kiệm và nhanh chóng. Do đó, tên miền cũng trở thành một trong những đối tượng bị hành vi cạnh tranh không lành mạnh xâm phạm khi nó cũng mang những dấu hiệu như một loại chỉ dẫn thương mại cho người tiêu dùng. Chính vì sự giao thoa giữa pháp luật công nghệ thông tin và pháp luật sở hữu trí tuệ nên những quy định về hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền không tránh khỏi một số bất cập.

Thứ nhất, việc xác định hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền. Quy định tại điểm d khoản 1 Điều 130 Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005 về hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền là *“làm thiệt hại đến uy tín, danh tiếng của nhãn hiệu, tên thương mại, chỉ dẫn tương ứng”*. Tuy nhiên, nếu so với hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh nói chung được quy định tại khoản 6 Điều 3 Luật Cạnh tranh năm 2018 *“gây thiệt hại hoặc có thể gây thiệt hại đến quyền và lợi ích hợp pháp của doanh nghiệp khác”* thì hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh được quy định tại Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005 đã bị thu hẹp phạm vi, hơn nữa, quy định như vậy cũng không chính xác vì khi xem xét hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh là xem xét nó gây thiệt hại cho chủ thể nào chứ không phải là thiệt hại đến uy tín của nhãn hiệu, tên thương mại, chỉ dẫn địa lý.

Thứ hai, sự không thống nhất giữa pháp luật sở hữu trí tuệ và pháp luật về công nghệ thông tin trong việc xử lý hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền. Theo quy định tại Điều 76 Luật Công nghệ thông tin năm 2006, điểm 4.2 Thông tư số 09/2008/TT-BTTTT ngày 24/12/2008, điểm III, IV Thông tư

số 10/2008/TT-BTTTT ngày 24/12/2008 của Bộ Thông tin và Truyền thông, tranh chấp về đăng ký, sử dụng tên miền quốc gia Việt Nam “.vn” được giải quyết theo các hình thức: Thông qua thương lượng, hòa giải; trọng tài; khởi kiện tại Tòa án. Khoản 16 Điều 14 Nghị định số 99/2013/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền. Như vậy, pháp luật công nghệ thông tin coi hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền là tranh chấp giữa các chủ thể. Trong khi pháp luật sở hữu trí tuệ coi hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền là vi phạm hành chính. Do đó, theo quy định của pháp luật hiện hành chủ thể có thể có thêm lựa chọn để giải quyết vụ việc. Tuy nhiên, điều này cũng cho thấy chưa có sự thống nhất trong việc xác định bản chất của hành vi. Nhóm hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền mang bản chất là tranh chấp giữa các chủ thể trong kinh doanh hay là hành vi vi phạm pháp luật cần sự can thiệp xử lý của cơ quan nhà nước có thẩm quyền?

Thứ ba, thẩm quyền của Trọng tài trong việc giải quyết hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền chưa có tính khả thi. Luật Công nghệ thông tin quy định trọng tài là một trong các cơ quan có thẩm quyền giải quyết tranh chấp liên quan đến tên miền. Tuy nhiên, Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005, Thông tư liên tịch số 14/2016/TTLT-BTTTT-BKHCN hướng dẫn trình tự, thủ tục thay đổi, trả lại, thu hồi tên miền vi phạm pháp luật về sở hữu trí tuệ đều hướng dẫn áp dụng theo thủ tục hành chính. Do đó, trọng tài hầu như không có vai trò trong việc giải quyết hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền.

Thứ tư, chế tài phạt tiền chưa phù hợp.

Khoản 16 Điều 14 Nghị định số 99/2013/NĐ-CP quy định mức phạt tiền là từ 5.000.000 đồng đến 20.000.000 đồng đối với “hành vi đăng ký, chiếm giữ quyền sử dụng hoặc sử dụng tên miền trùng hoặc tương tự gây nhầm lẫn với nhãn hiệu, chỉ dẫn địa lý, tên thương mại của người khác được bảo hộ nhằm chiếm giữ tên miền, lợi dụng hoặc làm thiệt hại đến uy tín, danh tiếng của nhãn hiệu, tên thương mại, chỉ dẫn địa lý tương ứng”. Việc ấn định chế tài xử phạt như vậy chưa phù hợp với các hành vi vi phạm trong lĩnh vực thương mại nói chung, trong lĩnh vực cạnh tranh nói riêng vì nó không tương xứng với mức độ thiệt hại do hành vi đó gây ra. Nếu so sánh với chế tài phạt tiền cũng được quy định tại các khoản khác của Điều 14 Nghị định này cũng sẽ thấy mức phạt tiền được căn cứ trên giá trị hàng hóa vi phạm. Điều 24-2 Luật Kiểm soát độc quyền và thương mại lành mạnh năm 1998 của Hàn Quốc quy định mức tiền phạt “không vượt quá 2% mức doanh thu của doanh nghiệp được đặt ra trong nghị định của Tổng thống; tuy nhiên, trong trường hợp doanh thu không tồn tại, Ủy ban thương mại lành mạnh có thể áp đặt một khoản tiền phạt không quá 500 triệu won”². Bên cạnh đó, chế tài phạt tiền theo Nghị định số 99/2013/NĐ-CP cho thấy mức xử phạt từ 500.000 đồng đến 250.000.000 đồng là thấp so với mức xử phạt đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh quy định tại Nghị định số 75/2019/NĐ-CP, mức phạt từ 50.000.000 đồng đến 1.000.000.000 đồng.

Thứ năm, biện pháp buộc thay đổi thông tin tên miền hoặc trả lại tên miền còn vướng mắc trong quá trình thực hiện. Nghị định số 99/2013/NĐ-CP và Thông tư số 11/2015/TT-BKHCN ngày 26/6/2015 chỉ quy định trường hợp cơ quan có thẩm quyền xử lý

² Bộ Thương mại và Cơ quan phát triển quốc tế Canada (2004), Các văn bản quy phạm pháp luật về thương mại lành mạnh của Hàn Quốc, Dự án hỗ trợ thực thi chính sách, Hà Nội.

vi phạm hành chính có quyền áp dụng biện pháp khắc phục hậu quả là thu hồi tên miền. Còn thủ tục trả lại tên miền “.vn” phải tuân theo quy định tại Điều 10 Thông tư số 24/2015/TT-BTTTT ngày 18/8/2015. Theo đó, chủ thể phải nộp Đơn đề nghị hoàn trả tên miền đến Nhà đăng ký tên miền “.vn” đang quản lý tên miền. Tuy nhiên, trong trường hợp chủ thể không tiến hành thủ tục nộp Đơn đề nghị hoàn trả tên miền thì cũng không có biện pháp cưỡng chế gì từ phía Nhà quản lý và Nhà đăng ký tên miền “.vn”. Do đó, việc thực hiện biện pháp khắc phục hậu quả này tùy thuộc vào sự tự nguyện của chủ thể đang sử dụng tên miền vi phạm.

Ngày 08/6/2016, Bộ Khoa học Công nghệ và Bộ Thông tin và Truyền thông đã cùng thống nhất ban hành Thông tư liên tịch số 14/2016/TTLT-BTTTT-BKHCN hướng dẫn trình tự, thủ tục thay đổi, trả lại, thu hồi tên miền vi phạm pháp luật về sở hữu trí tuệ. Tuy nhiên, riêng quy định về thủ tục trả lại tên miền không sửa đổi mà vẫn dẫn chiếu áp dụng Điều 10 Thông tư số 24/2015/TT-BTTTT ngày 18/8/2015. Do đó, việc thực hiện biện pháp khắc phục hậu quả trả lại tên miền vẫn phụ thuộc vào sự tự nguyện của chủ thể sử dụng tên miền vi phạm.

3. Một số kiến nghị nhằm hoàn thiện pháp luật về hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền

Từ những hạn chế, bất cập đã nêu và phân tích tại mục 2 của bài viết, tác giả đề xuất một số kiến nghị nhằm hoàn thiện quy định về hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền. Cụ thể như sau:

Một là, sửa đổi quy định về hậu quả của hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền

Để làm rõ hơn hậu quả của hành vi

cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền cũng như để tương thích với khái niệm hành vi cạnh tranh không lành mạnh nói chung, tác giả đề xuất sửa đổi điểm d khoản 1 Điều 130 Luật Sở hữu trí tuệ thành “...nhằm mục đích chiếm giữ tên miền, lợi dụng hoặc gây thiệt hại hoặc có thể gây thiệt hại đến chủ sở hữu nhãn hiệu, tên thương mại, chỉ dẫn địa lý tương ứng”.

Hai là, về tính thống nhất của hệ thống pháp luật trong việc xử lý hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền

Hành vi cạnh tranh không lành mạnh nói chung, hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền nói riêng về bản chất là quan hệ thương mại, cần được đối xử như những tranh chấp trong kinh doanh thương mại. Việc xử lý vi phạm hành chính đối với các tranh chấp mang tính chất tư như cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền sẽ là “hành chính hóa” các quan hệ thương mại. Một mặt, tạo gánh nặng cho hệ thống cơ quan hành chính. Mặt khác, việc xử lý theo thủ tục hành chính mới chỉ đạt được mục đích ngăn chặn hành vi vi phạm và phạt vi phạm chứ chưa giải quyết được mục tiêu chủ thể vi phạm phải bù đắp cho những thiệt hại mà bên bị vi phạm phải gánh chịu. Do đó, về lâu dài, tác giả đề xuất bỏ các quy định áp dụng các biện pháp hành chính để xử lý, thay vào đó là sử dụng các biện pháp dân sự.

Ba là, về cơ quan có thẩm quyền

Cần thống nhất quy định giữa Luật Công nghệ thông tin và Luật Sở hữu trí tuệ về cơ quan có thẩm quyền giải quyết tranh chấp quyền sở hữu trí tuệ liên quan đến tên miền. Theo đó, tác giả đề xuất, pháp luật sở hữu trí tuệ không nên quy định việc xử lý đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền mà để pháp luật công nghệ thông tin quy định và giải quyết các tranh chấp liên

quan đến tên miền vì bản chất tên miền là đối tượng điều chỉnh của pháp luật công nghệ thông tin.

Bốn là, đối với chế tài phạt tiền

Trong thời gian trước mắt, khi chưa bỏ các biện pháp hành chính thì cần điều chỉnh chế tài phạt tiền đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền cho phù hợp hơn. Theo đó, cần nhắc để điều chỉnh chế tài phạt tiền đối với hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền theo hướng xác định mức tiền phạt tính theo % doanh thu của bên vi phạm được hưởng lợi do hành vi vi phạm hoặc theo mức thiệt hại mà bên bị vi phạm phải gánh chịu do hành vi cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền gây ra. Đối với những trường hợp khó xác định doanh thu hoặc thiệt hại thì ấn định mức phạt nhưng cần có sự điều chỉnh cho phù hợp về mức phạt giữa các văn bản đối với hành vi cùng loại.

Năm là, quy định về thủ tục trả lại tên miền

Mặc dù Thông tư liên tịch số 14/2016/TTLT-BTTTT-BKHCN hướng dẫn trình tự, thủ tục thay đổi, trả lại, thu hồi tên miền vi phạm pháp luật về sở hữu trí tuệ đã quy định trách nhiệm và cơ chế phối hợp xử lý vi phạm giữa cơ quan quản lý tên miền và cơ quan có thẩm quyền xử lý vi phạm cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến tên miền nhưng cho đến nay vẫn chưa có quy định hướng dẫn các chủ thể bị vi phạm quyền lựa chọn một trong các hình thức giải quyết nêu trên để thực thi quyền của mình. Vì vậy, tác giả đề xuất khi cơ quan nhà nước có thẩm quyền ra quyết định áp dụng biện pháp thu hồi tên miền vi phạm pháp luật, cơ quan nhà nước có thẩm quyền có trách nhiệm gửi thông báo việc áp dụng biện pháp chế tài này cho Trung tâm Internet Việt Nam. Khi đó, Trung tâm Internet

Việt Nam có trách nhiệm phải thu hồi tên miền vi phạm mà không phụ thuộc sự tự nguyện hoàn trả tên miền hoặc việc gửi Đơn đề nghị hoàn trả tên miền của bên thực hiện hành vi vi phạm./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Allemagne (1909), *Loi contre la concurrence déloyale*;
2. Andrée Puttemans (2000), *Droit intellectuels et concurrence déloyale (pour une protection des droits intellectuels par l'action en concurrence déloyale)*. Bruyant, Bruxelles;
3. Bộ Thương mại và Cơ quan phát triển quốc tế Canada (2004), *Các văn bản quy phạm pháp luật về thương mại lành mạnh của Hàn Quốc*, Dự án hỗ trợ thực thi chính sách, Hà Nội;
4. Luật Công nghệ thông tin số 67/2006/QH11;
5. Luật sở hữu trí tuệ số 50/2005/QH11 và các Luật sửa đổi Luật sở hữu trí tuệ năm 2005;
6. Nghị định số 99/2013/NĐ-CP ngày 29/8/2013 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực sở hữu công nghiệp;
7. Perdreau Dominique, *Parasitisme économique et propriété intellectuelle*, [trực tuyến]. Địa chỉ: <https://bivi.afnor.org/notice-details/parasitisme-economique-et-propriete-intellectuelle/1300543?auth=1>;
8. Phạm Văn Toàn, *Xử lý tên miền vi phạm SHTT. Thực tiễn pháp luật và đề xuất hoàn thiện*, [trực tuyến]. Địa chỉ: <http://thanhtra.most.gov.vn/vi/cac-bai-nghien-cuu-shtt/x-ly-ten-mi-n-vi-ph-m-lu-t-s-h-u-tri-tu-th-c-ti-n-phap-lu-t-va-d-xu-t-hoan-thi-n>;
9. Thông tư số 11/2015/TT-BKHCN ngày 26/6/2015 quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Nghị định số 99/2013/NĐ-CP ngày 29/8/2013 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực sở hữu công nghiệp;
10. Thông tư số 24/2015/TT-BTTTT ngày 18/8/2015 quy định về quản lý và sử dụng tài nguyên Internet;
11. Thông tư liên tịch số 14/2016/TTLT-BTTTT-BKHCN ngày 08/6/2016 hướng dẫn trình tự, thủ tục thay đổi, thu hồi tên miền vi phạm pháp luật sở hữu trí tuệ.